

שירת הסביבה

בְּשִׁדָּה / חמוטל בר-יוסף

עורכת המדור: ד"ר עדנה גורני
ednagorney@yahoo.com

שמות של פרחים ופרפרים, לא של סגנונות רהוט,
בְּקִיאוֹת תְּמַהוּנִית וְחֶסֶר תּוֹעֵלֶת זוֹ
בְּתַחֲוִמִים הִיָּרְקִים הַהוֹלְכִים וּמֵאֲבָדִים אֶת שִׁיכּוֹתָם
גֹרְמֶת אֵי-נֹחֹת לְשָׂאֵר הַמְטִילִים, לְשָׂאֵרֵי בְּשָׂרֵי וּלְעֶצְמֵי.
אִיזוֹ לֹעֲזִית פּוֹלְטוֹת שִׁפְתֵי כְּשִׁזְרוּעוֹתֵי נִפְרָשׁוֹת
לְהִתְחַבֵּק עִם דְּנָאִית פְּרָחֵי סָדוּם,
פְּלִיטֵת יְלָדוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹנִי?

תְּקוּעָה כְּכִלּוֹנָס בְּשִׁטַּח הִיָּרֵק הַהוֹלֵךְ וּמֵתֵאֲבֵד לְעֵינַי
אֲנִי נִפְרָדֶת בְּזְרוּעוֹת חִלּוּלוֹת וּבְלִשׁוֹן מְקַרֵּשׁ
מֵהִיצוּרִים הַזּוֹחֲלִים, מֵתַעֲוֹפְפִים
וּמְזַמְזָמִים אֶת פְּזוֹמוֹנֵי הַזְּמַן
שְׂאֵינִי רוֹצָה לְדַעַת אֶת שְׁמֵם.

וחסרת תועלת, כמו דחליל שנועד אמנם להפחיד מזיקים (דח"ל = פחד, חיל ורעדה), קצרה ידו מלהגן מפני כוחות ההרס. זרועותיה הפרושות שקודם רצו לחבק, הן עתה נוקשות וחלולות, ללא יכולת תנועה, ולשונה עשויה קרש. עתה היא גולם שאיבד אפילו את היכולת לדבר (ואם אסתכן בטשטוש גבולות בין הדוברת בשיר למשוררת, הרי שאובדן יכולת הדיבור ודאי שאינו פשוט עבור מי שעיסוקה במילים, כמשוררת, סופרת, מתרגמת וחוקרת). היא נפרדת מהיצורים הזוחלים והמעופפים. את סיום השיר אפשר לקרוא באופן כפול: הדוברת אינה רוצה לדעת את שמם של פזמוני הזמן, או שאינה רוצה לדעת את שמם של היצורים שמזמזמים את פזמוני הזמן. כך או כך, היא אינה רוצה להיות בקיאה בשפה העכשווית, החדשה, השפה של "סגנונות ריהוט", השפה שמפנה עורף לשייכותה למקום, לסביבה, לטבע, שפורמת את המרקם של יחסי הגומלין בין הטבע ליצורים האנושיים ואף בינם לבין עצמם.

הדוברת בשיר חשה תמהונית בשל בקיאותה בשמותיהם המדעיים של פרחים ופרפרים. ידע זה הופך לחסר תועלת, כיוון שהתחומים הירוקים הולכים ומאבדים את שייכותם: הם אינם שייכים לנו באופן עמוק, ואנו איננו שייכים להם, בניגוד למה שהיה, קרוב לוודאי, בתקופות שבני האדם לא ראו עצמם נפרדים מהטבע. בעולם המודרני הולכים ומתרופפים, הולכים וניתקים הקשרים עם הטבע, ויחד איתם נעלם הידע ונותר נחלתם של בודדים.

השיר משרטט מעגלים של אובדן, דבר שמודגש בהופעה כפולה של השורש אב"ד. אובדן הקשר מביא לאובדן השפה. אובדן השפה משקף את אובדן הקשר. איבדנו את הקשר האינטימי עם הסביבה, ובעקבותיו גם את היכולת לדבר עליה ואיתה. אובדן היכולת להכיר ולזהות מעמיק את הזרות. יחסי הגומלין, השייכות ההדדית – הולכים לאיבוד. הבקאות נחוויות כשפה זרה ומוזרה, שגורמת אי-נוחות לדוברת ותחושת ריחוק מהטובבים אותה שאינם מבינים את השפה. זרועותיה נפרשות לחבק את הפרפר שהיא חשה קשורה אליו, ומזדהה איתו, "דנאית פרחי סדום, / פליטת ילדות בארץ ישראל כמוני".

פרישת הזרועות המחבקות פושטת ולובשת צורה. עתה ניצבת הדוברת בשדה הירוק ההולך ומתאבד לעיניה, והיא חסרת אונים

מקורות

חמוטל בר-יוסף. 2011. השתוות. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.

פרפרים מתערוכות 'חרקים וקרובים' במוזיאון הטבע ע"ש שטיינהרדט בתל-אביב | צילום: איתי בנית